

Vrienden van het Spoorwegmuseum



Vrienden Dienst - digitaal Jaargang 7, Nummer: 67

Wat is er gaande en wat komt

17 t/m 19 maart	On TraXS, Modeltrein Expo
7 t/m 10 april	Open trein Festijn
15 en 16 april	Arend onder stoom
22 april t/m 7 mei	Spoorweg spelen
13 en 14 mei	Arend onder stoom
18 t/m 21 mei	Dagje uit met Thomas

Lezing voor de Vrienden op 21 januari 2023

Speciaal voor de Vrienden van het Spoorwegmuseum wordt er op 21 januari 2023 door Niels Greif een presentatie gehouden over het thema "Treinen ontwerpen bij NS".

Tijdstip: zaterdag 21 januari van 13.00 – 16.00 uur
Locatie: de Bedrijfschool in het Spoorwegmuseum.



Niels Greif
Direct na zijn afstuderen is Niels in 1970 in dienst getreden bij NS Design en is hij tot 2015 betrokken geweest bij de ontwikkeling van design als gezichtsbepalend aspect van de NS-bedrijfsvoering. In deze presentatie gaat hij uitgebreid in op de ontwikkeling van "treinformaties" en het design vanaf 1830; de komst en ontwikkeling van de moderne vakdisciplines engineering en marketing; en het design bij de NS, die langzaam de regie over de verschijningsvorm van het NS-Materieel hebben veranderd van een technisch georiënteerd product naar een comfortabel en aantrekkelijke reisbeleving.

Met een aantal projecten, zoals onder andere SGM, DDM, Loc 6400, SM90, DD-IRM/VIRM en Thalsy van de ontwikkeling van het design bij NS laten zien. Uiteraard met veel plaatjes. Na afloop is er gelegenheid tot het stellen van vragen. Ook kunt u uw mogelijk al aangeschafte boek van Niels Greif door hem laten signeren.

U kunt zich via onze website ([hier](#)) nog aanmelden voor deze ongetwijfeld boeiende presentatie.

Cartoon



Cartoon van Hans Proper

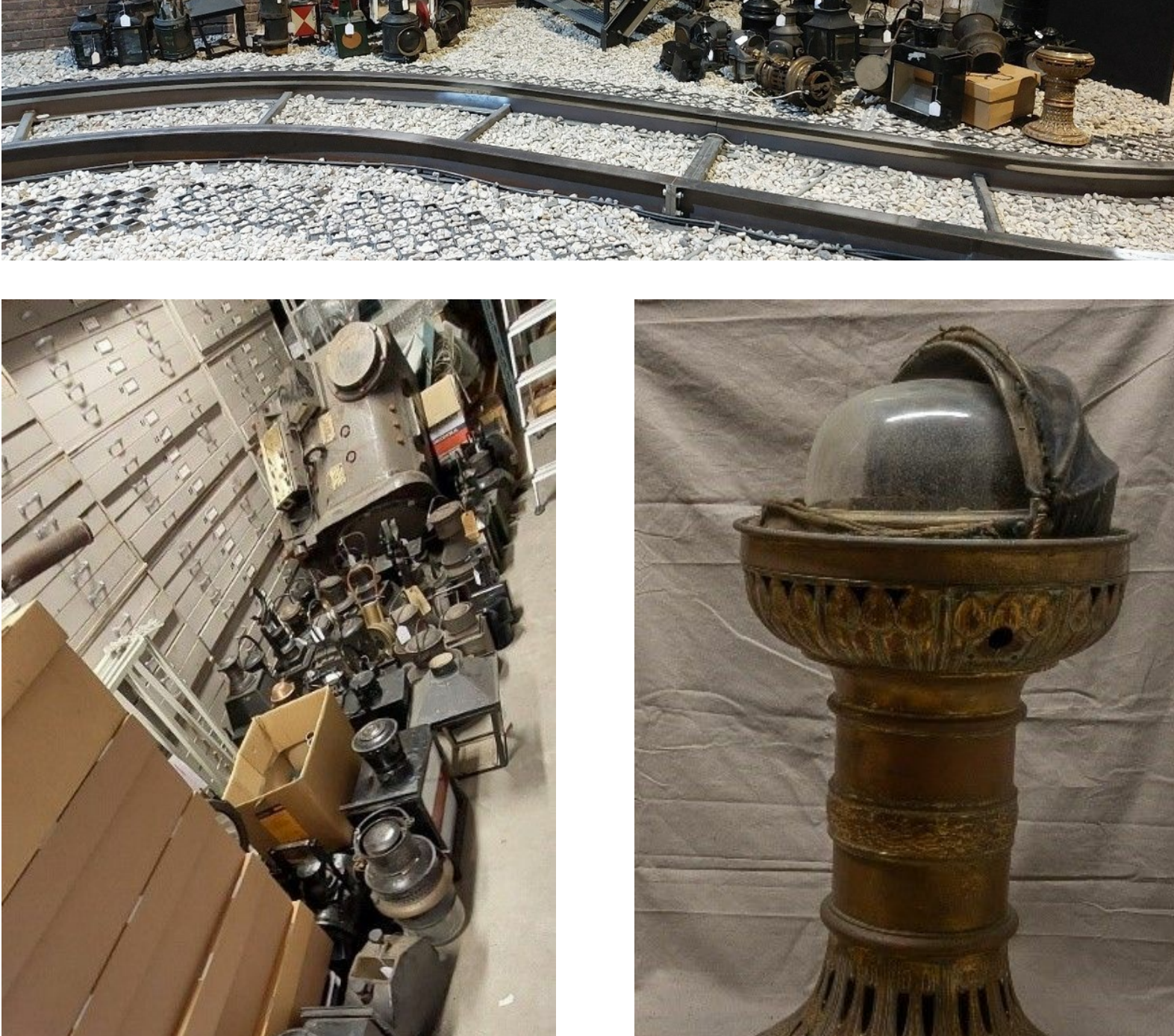
Standaarddienst bij OnTraXS gevraagd

Op vrijdag tot en met zondag, 17, 18 en 19 maart aanstaande, is het weer tijd voor OnTraXS. Hét modelsporevenement in het Spoorwegmuseum. Ook dit jaar zoeken wij weer enthousiaste vrienden die samen met een bestuurslid onze stand willen bemensen. Het belooft weer een prachtig evenement te worden waar u ook genoeg gelegenheid heeft om zelf een rondje te lopen. Ook zorgt het museum voor een lunch en natuurlijk koffie en thee. We zoeken mensen tussen 10.00 en 17.00 uur.

Wilt u ons helpen? Stuur u dan een mail naar [facebook@vriendensm.nl](https://www.facebook.com/vriendensm.nl) en meldt u aan voor een dag(deel). Alvast hartelijk dank!



Winterstation druk bezocht



Bezoekers wisten het Spoorwegmuseum deze kerstvakantie goed te vinden. De eerste dagen was het al gezellig druk maar daarna gingen de aantallen door het dak. Met tegen de 10.000 bezoekers per dag, waren het aantallen die het museum ooit alleen tijdens het Thomas Weekend had gehaald. Het noodzaakte om op de website potentiële bezoekers te waarschuwen beter op een andere dag te komen! Met de Nestor in het midden van de schaatsbaan was er een mooie ijsbaan die wel heel uniek was. Verder was er de draaimolen en daarbij de geur van poeffertjes en erwtensoep. Met op zijn tijd een band met vrolijke en toepasselijke muziek.



Vluchtelingen gratis

Van de Vriendenloterij is er een extra bijdrage om gratis museumbezoeken mogelijk te maken. Dit wordt vanaf het 1^{ste} kwartaal van 2023 mogelijk gemaakt. Uitnodigingen worden via "Vluchtelingen Werk" verstrekt. Er doen verscheidene musea mee aan dit schema. Tijdens het Winterstation was er al de mogelijkheid door het museum gegeven dat Oekraïners tot 8 januari gratis toegang kregen.

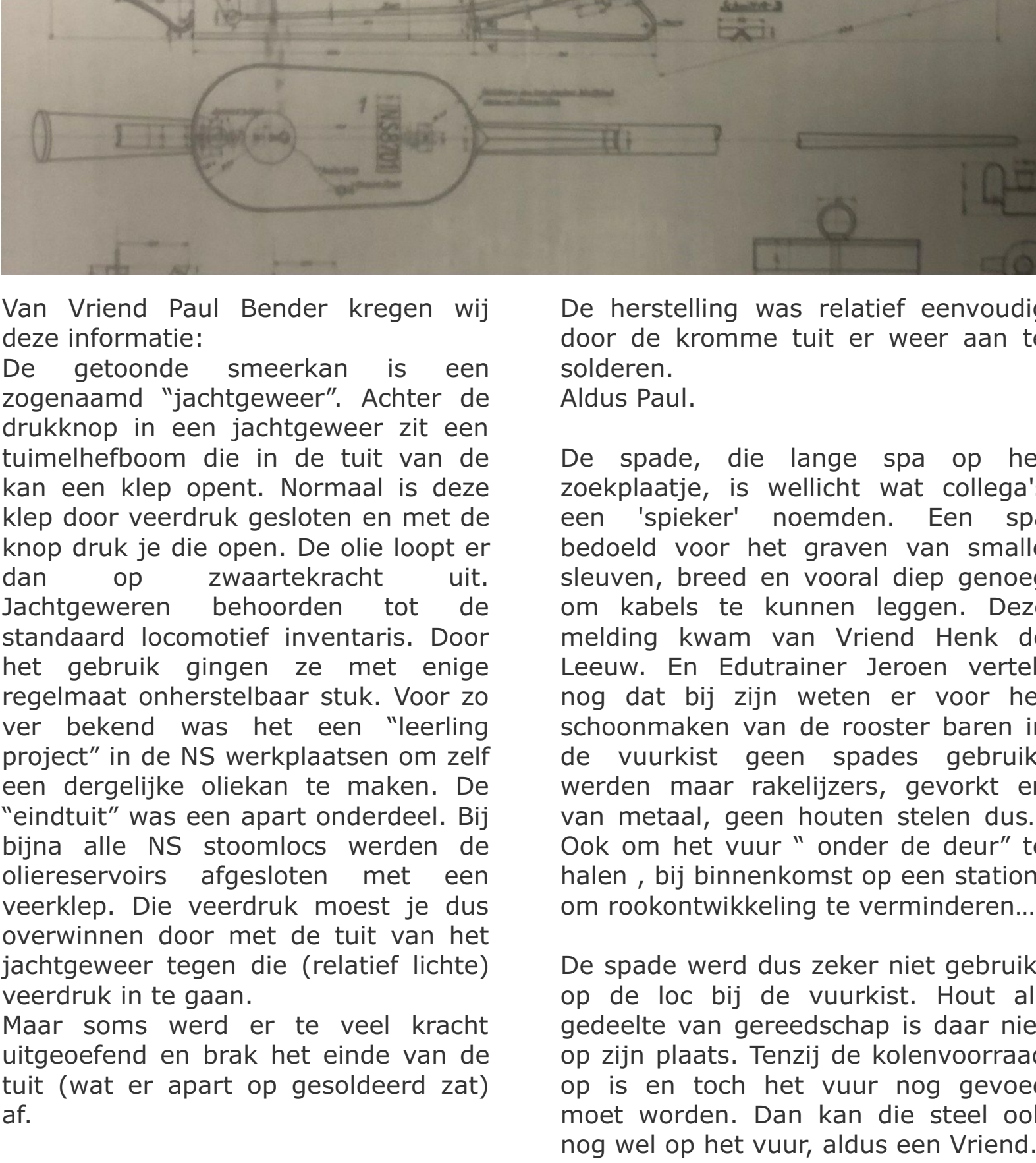
Seinpaal aan de straathoek



Nu de 'villa' (het grote huis om de straathoek; het kantoor van het Spoorwegmuseum) wordt gerenoveerd, krijgt ook de seinpaal die in de tuin van de villa stond een opknappingsbeurt. De vrijwilligers werken eraan in een container die in de buurt van het Strikkershuis staat. Inmiddels is de "vleugel" en de seinpaal blank gemaakt en vervolgens in de eerste ronde in de grondverf gezet. Tegen de tijd dat de villa klaar is zal ook de seinpaal weer in de tuin worden teruggeplaatst: dé blikvanger om daar de weg naar het Museum aan te geven.

Registratie lantaarncollectie

In december is de registratie van de lantaarncollectie van het museum verplaatst naar de depots langs spoor 1. De lantaarns waren opgeslagen in Wereld 3 op het schuurtje bij de Bergkoningin. Veel lantaarns lagen daar al jarenlang en zag nu voor het eerst weer daglicht (de lantaarns kwamen uit het donker!). Het was een flinke klus om de circa 90 lantaarns te verplaatsen. In de collectie zijn diverse bijzondere lantaarns ontdekt. Zoals een plafondlantaarn met verduisteringskap afkomstig uit een HSM rijtuig (foto boven rechts). En een loc lantaarn van de NRS, zoals die oorspronkelijk op de NRS 107 (de zogenaamde "loc op poten") geplaatst waren (foto onder links). En ook een lantaarn om de meters in het machinistenhuis te verlichten afkomstig, van de NS 3701 (foto onder rechts).



Jumbo

De Jumbo, het kindertreinje buiten, reed zijn rondjes met een Kerstkrans versiering op de neus.



De broer van



Er was een aardige vondst in de Registratiefabriek, ook met het oog op achterliggende feestdagen waar waarschijnlijk menig flesje werd ontkurkt: een set van 6 aansichtkaarten die gemaakt zijn voor de Spoorweg Onthouders Vereniging (SOV) uit juni 1935. Te koop voor 25 cent. De oorsprong van de SOV gaat terug tot 1909, toen de vereniging werd opgericht. Streven was de opening van een groot aantal alcoholvrije kantines. Doel hiervan was, naast de bestrijding van overmatig alcoholgebruik onder spoorwegmensen, het verschaffen van een warm, gezellig en alcoholvrij onderkomen voor het eten van de 'middagboterham'. De SOV hield zich ook bezig met culturele activiteiten: er werden uitstapjes georganiseerd en er waren zangkoren. Ook richtte men zich naast de drankbestrijding op de spoorveiligheid in het algemeen. Vandaar ook deze set kaarten, die linksomr gesigneerd zijn met de naam 'Pieck'. Hebben we het hier dan over de Anton Pieck, ook bekend van de Efteling? Nee dus. Het blijkt, en wie wist dat niet, dat Anton een tuinknopbroer had. Deze Han Pieck was net als zijn broer graficus, tekenaar en kunstschilder en ook nog architect. Een getalenteerde familie dus. Han Pieck maakte voor de SOV deze prachtige set kaarten. De afbeeldingen werden vergezeld van fraaie teksten zoals onder deze afbeelding: "De blauwe vogel der gehelelonthouding vergezelt den trein naar de veilige bestemming".

Ontsluiting collectie WO II

Het Spoorwegmuseum beheert een collectie objecten uit de periode rond de Tweede Wereldoorlog. Dankzij een bijdrage van het [Mondriaan Fonds](#) in het kader van '75 jaar Vrijheid' kon het museum deze collectie registreren, digitaliseren en nu ook online op de [website](#) publiceren. Deze collectie bestaat uit circa 10.000 foto's en objecten uit de periode Mobilisatie, Tweede Wereldoorlog, Bevrijding en Wederopbouw (1939-1960). Daarmee is deze collectie nu zichtbaar en doorzoekbaar geworden voor alle belangstellenden.

Tegelijkertijd publiceert conservator Evelien Pieterse op de website een aantal [blogs](#) over de spoorwegen in oorlogstijd. "Deze blogs vormen een aanvulling op de permanente presentaties en digitale dossiers die het Spoorwegmuseum al over de Tweede Wereldoorlog heeft gemaakt," aldus Evelien Pieterse. "Ze gaan bijvoorbeeld over hoe de NS tijdens de oorlog functioneerde, over vrouwen in het verzet, over de bevrijdingsoptochten en de razendsnelle elektrificatie na de oorlog."

Het raadsel

Nog even terug naar het raadsel van november. Daar werden een oliëknop met lange tuit en een smalle spade met een lange steel geïdentificeerd. De oliëknop: Die knop op het oliereservoir was gewone bediening voor een pompje. Integendeel: het bewoog een afsluitklep naar het tuitje en zodoende kon de uittrekkende olie geregeld worden. Wel door gewone zwaartekracht. Heel simpel en ook ingenieus. Zie deze tekening.

De herstelling was relatief eenvoudig door de kromme tuit er weer aan te solderen. Aldus Paul.

De spade, die lange spa op het zoekplaatje, is wellicht wat collega's een "spieker" noemden. Een spa bedoeld voor het graven van smalle sleuven, breed en vooral diep genoeg om kabels te kunnen leggen. Deze melding kwam van Vriend Henk de Leeuw. En Edutrainier Jeroen vertelt nog dat bij zijn weten er voor het schoonmaken van de rooster baren in de vuurkist geen spades gebruikt werden maar rakelijzers, gevorkt en van metaal, geen houten stalen dus... Ook om het vuur "onder de deur" te halen, bij binnenkomst op een station, om rookontwikkeling te verminderen...

De spade werd dus zeker niet gebruikt op de loc bij de vuurkist. Het was als gedeelte van gereedschap is daar niet op zijn plaats. Tenzij de kolenvoorraad op is en toch het vuur nog gevoerd moet worden. Dan kan die steel ook nog wel op het vuur, aldus een Vriend.

En nu de oplossing van het raadsel van december 2022: Dit is een van de locomotief lantaarns op de Nestor. Die loc staat normaal bij de ingang van "Stalen Monsters" maar tijdens het Winterstation was hij het middelpunt van de ijsbaan. Op de voorzijde van de loc zaten drie lantaarns: één links en één rechts, en één op de rookkastdeur. Reed de locomotief achteruit of met tender vóór, dan werden de lantaarns naar de andere zijde verplaatst. Wanneer de loc los reed, diende aan de achterzijde rood licht uitstralende lantaarns te worden geplaatst. Daartoe hadden de loc lantaarns aan de achterzijde een met een klepje afgesloten smalle ruimte waarin een rode schijf bewaard werd: deze rode schijf kon op de voorzijde van de lantaarn worden geplaatst.

Het raadsel van deze maand: Wat is dit voor mooi houtwerk en waar is dit te vinden?

Van Vriend Paul Bender kregen wij deze informatie: De getoonde smerkan is een zogenaamd "jachtgeweer" is een drukknop in een jachtgeweer zit een tuimelhefboom die in de tuit van de kan een klep opent. Normaal is deze klep door veerdruk gesloten en met de knop druk je die open. De olie loopt er dan op zwaartekracht uit. Jachtgeweren behoorden tot de standaard locomotief inventaris. Door het gebruik gingen ze met enige regelmaat onherstelbaar stuk. Voor zo ver bekend was het een "leerling project" in de NS werkplaatsen om zelf een dergelijke oliëknop te maken. De "eindtuit" was een apart onderdeel. Bij bijna alle NS stoomlocs werden de oliëreservoirs afgesloten met een veerklep. Die veerdruk moest je dus overwinnen door met de tuit van het jachtgeweer tegen die (relatief lichte) veerdruk in te gaan. Maar soms werd er te veel kracht uitgeoefend en brak het einde van de tuit (wat er apart op gesoldeerd zat) af.

De herstelling was relatief eenvoudig door de kromme tuit er weer aan te solderen. Aldus Paul.

De spade, die lange spa op het zoekplaatje, is wellicht wat collega's een "spieker" noemden. Een spa bedoeld voor het graven van smalle sleuven, breed en vooral diep genoeg om kabels te kunnen leggen. Deze melding kwam van Vriend Henk de Leeuw. En Edutrainier Jeroen vertelt nog dat bij zijn weten er voor het schoonmaken van de rooster baren in de vuurkist geen spades gebruikt werden maar rakelijzers, gevorkt en van metaal, geen houten stalen dus... Ook om het vuur "onder de deur" te halen, bij binnenkomst op een station, om rookontwikkeling te verminderen...

De spade werd dus zeker niet gebruikt op de loc bij de vuurkist. Het was als gedeelte van gereedschap is daar niet op zijn plaats. Tenzij de kolenvoorraad op is en toch het vuur nog gevoerd moet worden. Dan kan die steel ook nog wel op het vuur, aldus een Vriend.

En nu de oplossing van het raadsel van december 2022: Dit is een van de locomotief lantaarns op de Nestor. Die loc staat normaal bij de ingang van "Stalen Monsters" maar tijdens het Winterstation was hij het middelpunt van de ijsbaan. Op de voorzijde van de loc zaten drie lantaarns: één links en één rechts, en één op de rookkastdeur. Reed de locomotief achteruit of met tender vóór, dan werden de lantaarns naar de andere zijde verplaatst. Wanneer de loc los reed, diende aan de achterzijde rood licht uitstralende lantaarns te worden geplaatst. Daartoe hadden de loc lantaarns aan de achterzijde een met een klepje afgesloten smalle ruimte waarin een rode schijf bewaard werd: deze rode schijf kon op de voorzijde van de lantaarn worden geplaatst.

Het raadsel van deze maand: Wat is dit voor mooi houtwerk en waar is dit te vinden?

Van Vriend Paul Bender kregen wij deze informatie: De getoonde smerkan is een zogenaamd "jachtgeweer" is een drukknop in een jachtgeweer zit een tuimelhefboom die in de tuit van de kan een klep opent. Normaal is deze klep door veerdruk gesloten en met de knop druk je die open. De olie loopt er dan op zwaartekracht uit. Jachtgeweren behoorden tot de standaard locomotief inventaris. Door het gebruik gingen ze met enige regelmaat onherstelbaar stuk. Voor zo ver bekend was het een "leerling project" in de NS werkplaatsen om zelf een dergelijke oliëknop te maken. De "eindtuit" was een apart onderdeel. Bij bijna alle NS stoomlocs werden de oliëreservoirs afgesloten met een veerklep. Die veerdruk moest je dus overwinnen door met de tuit van het jachtgeweer tegen die (relatief lichte) veerdruk in te gaan. Maar soms werd er te veel kracht uitgeoefend en brak het einde van de tuit (wat er apart op gesoldeerd zat) af.

De herstelling was relatief eenvoudig door de kromme tuit er weer aan te solderen. Aldus Paul.

De spade, die lange spa op het zoekplaatje, is wellicht wat collega's een "spieker" noemden. Een spa bedoeld voor het graven van smalle sleuven, breed en vooral diep genoeg om kabels te kunnen leggen. Deze melding kwam van Vriend Henk de Leeuw. En Edutrainier Jeroen vertelt nog dat bij zijn weten er voor het schoonmaken van de rooster baren in de vuurkist geen spades gebruikt werden maar rakelijzers, gevorkt en van metaal, geen houten stalen dus... Ook om het vuur "onder de deur" te halen, bij binnenkomst op een station, om rookontwikkeling te verminderen...

De spade werd dus zeker niet gebruikt op de loc bij de vuurkist. Het was als gedeelte van gereedschap is daar niet op zijn plaats. Tenzij de kolenvoorraad op is en toch het vuur nog gevoerd moet worden. Dan kan die steel ook nog wel op het vuur, aldus een Vriend.

De kopfoto voor 2023

Deze kopfoto die nu dit jaar 2023 elke uitgave zal sieren is genomen op 28 juni 2008. Toen werd namelijk de tentoonstelling "Hoogspanning" geopend en ter gelegenheid daarvan was elektrisch materieel in Wereld 4 verzameld. Het ZHESM-rijtuig was natuurlijk de hoofdrupselaar, maar behalve het op de foto zichtbare materieel waren ook enkele elektrische locomotieven naast elkaar gezet aan de andere kant van de hal. De foto is van Peter vd Vliet. De redactie ontving diverse foto's; de niet gebruikte exemplaren gaan in de voorraad voor een eventuele volgende keer.

De volgende uitgave van VD-digitaal zal verschijnen op de 20ste februari 2023.

Bijdragen?

Als U ook een bijdrage wilt leveren, stuur dan Uw eventuele opmerkingen, suggesties of foto's naar:

redactie@vriendensm.nl
editor@vriendensm.nl

www.vriendensm.nl
www.spoorwegmuseum.nl

Redactie & layout: Rick Meijer
Eindredactie: Peter van Dorp
Kopfoto: Peter vd Vliet

Facebook Website Twitter Instagram

Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich hier afmelden.

U kunt ook uw gegevens inzien en wijzigen.

Voor een goede ontvangst voegt u redactie@vriendensm.nl toe aan uw adresboek.